

HE 15/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 9 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslakia muutettavaksi.

Eduskunta on toukokuussa 2009 hyväksynyt lainmuutoksen, joka mahdollistaa perheen sisäisen adoption rekisteröidyssä parisuhteessa. Tähän liittyen esitetään rekisteröidyn parisuhteen osapuolen asemaa vanhempainpäivärahan saajana parannettavaksi. Tavoitteena on, että rekisteröidyn parisuhteen osapuolen oikeus sairausvakuutuslain mukaiseen vanhempainpäivärahaan määräy-

tyisi perheen sisäisen, enintään yhden vuoden ikäisen lapsen adoption toteutumisen jälkeen samalla tavalla kuin jos aviopuolisot adoptoivat yhteisen lapsen.

Uudistuksen mukaan naisparitkin saisivat oikeuden isyysrahan kaltaiseen etuuteen. Uutta olisi myös oikeus isäkuukauteen verrattavaan vanhempainpäivärahakautteen sekä nais- että miespareilla.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2010.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Sairausvakuutuslain vanhempainpäivärahoja koskevassa 9 luvussa (1224/2004) säädetään lapsen vanhemman oikeudesta äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan, osittaiseen vanhempainrahaan sekä erityisäitiysrahaan. Sairausvakuutuslain 1 luvun 4 § :n mukaisesti niistä käytetään yhteisnimitystä vanhempainpäiväraha. Vanhempainpäivärahaa maksetaan raskauden ja synnytyksen sekä lapsen hoidon vuoksi.

Äitiysrahan tarkoituksena on antaa äidille mahdollisuus jäädä pois työstä ja näin turvata hänen oma ja lapsensa terveys sekä turvata lapsen hoito kotona. Äitiysrahaan ja äitiysrahan maksamisen ajalta äitiysvapaaseen on oikeus lapsen biologisella äidillä. Äitiysrahakausi alkaa aikaisintaan 50 ja viimeistään 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa. Äitiysrahaa maksetaan 105 arkipäivältä. Pakollista äitiysvapaata on työsopimuslain (55/2001) mukaan kaksi viikkoa ennen laskettua aikaa ja kaksi synnytyksen jälkeistä viikkoa.

Lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitamiseen olematta samaan aikaan ansiotyössä tai muussa omassa työssä kuin omassa kotitaloudessa suoritettavassa työssä, on oikeus isyysrahaan yhteensä enintään 18 arkipäivältä äitiys- ja vanhempainrahakaudella. Isälle maksettavalla isyys- ja vanhempainrahalla kannustetaan isää osallistumaan lapsensa hoitoon ja luomaan lapseensa hyvä suhde.

Äitiysrahakauden jälkeen maksettavan vanhempainrahan ja osittaisen vanhempainrahan tarkoituksena on lapsen kotona tapahtuvan hoidon turvaaminen. Vanhempainrahaa maksetaan vanhempien sopimuksen mukaan joko lapsen äidille tai isälle. Sitä maksetaan enintään 158 arkipäivältä välittömästi äitiysrahakauden päättymisestä lukien. Vanhemmat voivat myös jakaa vanhempainrahakauden keskenään niin, että kumpikin pitää enintään kaksi vanhempainrahajaksoa. Kunkin jakson on oltava vähintään 12 arkipäivän pi-

tuinen. Toisin kuin isyysrahaa, vanhempainrahaa voidaan maksaa myös lapsen hoidosta vastaavalle isälle, vaikka äiti ja isä eivät enää elä yhteisessä taloudessa. Edellytyksenä on, että äiti ei osallistu lapsen hoitoon.

Äiti ja isä voivat keskenään sopimallaan tavalla (esimerkiksi äiti hoitaa lasta aamu-, isä iltapäivän tai vanhemmat hoitavat lasta vuoropäivinä) jakaa käytettävissä olevan vanhempainrahakauden myös siten, että heillä molemmilla on oikeus osittaiseen vanhempainrahaan. Osittaisen vanhempainrahan maksamisen edellytyksenä on, että äiti ja isä hoitavat lasta itse. Lisäksi edellytetään, että lapsen äiti ja isä ovat kumpikin sopineet työnantajan kanssa osa-aikatyöstä vanhempainrahakaudella siten, että kummankin työaika ja palkka on vähintään 40 ja enintään 60 prosenttia aikaisemmasta. Myös yrittäjällä on oikeus osittaiseen vanhempainrahaan vähentäessään työtään vastaavasti.

Jos äitiysrahakausi on alkanut lapsen enenaikaisen syntymän vuoksi aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, vanhempainrahakautta pidennetään niin monella arkipäivällä kuin äitiysrahakausi on alkanut 30 arkipäivää aikaisemmalta ajalta. Lapsen äiti tai isä voi pitää vanhempainrahakauden pidennyksen myös kokonaan tai osittain joko äitiys- tai vanhempainrahakauden aikana.

Vanhempainrahakautta pidennetään 60 arkipäivällä kutakin yhtä useampaa lasta kohti, jos samalla kertaa syntyy useampia lapsia.

Edellä olevasta poiketen isällä on oikeus isäkuukauteen vanhempainrahakauden jälkeen. Isä voi äidin ja isän sopimuksen mukaisesti siirtää vanhempainrahakaudelta 12 vanhempainrahapäivää pidettäväksi myöhemmin. Jos isälle maksetaan vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa yhdenjaksoisesti vähintään välittömästi äitiyspäivärahakautta seuraavan vanhempainrahakauden viimeiseltä 12 arkipäivältä tai isä on siirtänyt 12 vanhempainrahapäivää pidettäväksi myöhemmänä ajankohtana, isällä on lisäksi oikeus isyysrahaan enintään 24 arkipäivän pituiselta yhdenjaksoiselta kaudelta välittömästi hänen

pitämänsä vanhempainrahakauden päätyttyä. Isäkuukauden enimmäispituus on 36 arkipäivää. Edellytyksenä 12 vanhempainrahapäivän siirtämiselle on, että isä pitää vähintään yhden isäkuukauteen kuuluvan isyysrahapäivän siirretyn vanhempainrahakauden jatkeena. Isäkuukauteen sisältyvät vanhempainpäivärahapäivät on pidettävä viimeistään 180 kalenteripäivän kuluessa sen vanhempainrahakauden päättymisestä, joka on alkanut välittömästi äitiysrahakauden jälkeen.

Sairausvakuutuslain 9 luvun 11 §:ssä säädetään ottovanhemman oikeudesta vanhempainrahaan. Ottovanhemman vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa alle seitsemänvuotiaan lapsen siinä tarkoituksessa, että lapseksi ottaminen vahvistetaan siten kuin laissa lapseksi ottamisesta (153/1985) säädetään. Ottovanhemman vanhempainrahan edellytyksenä on lisäksi, että ottovanhempi osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa tehtävää työtä. Ottovanhemman vanhempainrahaa ei voida maksaa vakuutetulle, joka elää avoliitossa lapsen ottovanhemman kanssa ilman, että itse on lapsen ottovanhempi. Jos vakuutettu on avio- tai avoliitossa sen vanhemman kanssa, jonka lapsen hän ottaa ottolapseksi, hänellä ei ole oikeutta isyys- tai vanhempainrahaan, jos ottolapseksi otettava on yli vuoden ikäinen.

Ottovanhemman vanhempainrahaan oikeutetulla ottoisällä on lisäksi oikeus isyysrahaan. Ottovanhemman isyysrahan edellytykset ja isyysrahan enimmäisaika vastaavat biologisen isän oikeuksia. Siten ottoisällä on oikeus isyysrahaan yhteensä enintään 18 arkipäivältä ottoäidin vanhempainrahakaudella. Vastaavasti kuin biologisella isällä on oikeus isäkuukauteen, ottoisällä on pitäessään vanhempainvapaata ottovanhempien vanhempainrahakauden viimeiset 12 arkipäivää oikeus isyysrahaan enintään 24 arkipäivän pituiselta yhdenjaksoiselta kaudelta välittömästi hänen pitämänsä vanhempainrahakauden päätyttyä. Ottoisä voi myös siirtää vanhempainrahakauden viimeiset 12 arkipäivää pidettäväksi myöhemmin yhtenä yhdenjaksoisena kautena isäkuukauden enintään 24 arkipäivän pituisen isyysrahakauden kanssa. Isäkuukausi on pidettävä viimeistään 180 kalen-

teripäivän kuluessa ottovanhemman 12 arkipäivällä lyhennetyn vanhempainrahakauden päättymisestä.

Ottovanhemman vanhempainrahakauden pituudesta säädetään sairausvakuutuslain 9 luvun 12 §:ssä. Ottolapsen hoidon johdosta ottovanhemmalle tai hänen aviopuolisolleen maksetaan vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa ajalta, jonka lapsen hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää. Vanhempainrahaa maksetaan kuitenkin aina vähintään 200 arkipäivää. Jos lapsi otetaan hoitoon myöhemmin kuin 54 arkipäivän kuluttua lapsen syntymästä, vanhempainrahaa maksetaan 200 arkipäivältä. Jos samalla kertaa on otettu hoidettavaksi useampia ottolapsia, vanhempainrahakautta pidennetään 60 arkipäivällä kutakin yhtä useampaa lasta kohti.

Ottovanhempien tulee keskenään sopia ottovanhemman vanhempainrahakauden jakamisesta. Jos ottovanhemmalle syntyy ottovanhemman vanhempainrahakaudella oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan taikka ottovanhemman vanhempainrahaan, edellisen vanhempainrahan maksaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden tai ottovanhemman vanhempainrahakauden alkaessa.

Sairausvakuutuslain 9 lukuun on vuoden 2007 alusta lisätty uusi 16 § (1342/2006), jonka mukaan eräitä vanhempainrahaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin. Mainitun pykälän mukaan vakuutetulla, joka ei ole lapsen vanhempi, on oikeus vanhempainrahaan, jos parisuhteen rekisteröinnin jälkeen parisuhteen osapuolelle syntyy lapsi tai parisuhteen osapuoli ottaa alle 7-vuotiaan lapsen hoitoonsa ja vakuutettu asuu samassa taloudessa lapsen ja tämän vanhemman kanssa. Vanhempainraha maksetaan parisuhteen osapuolten sopimuksen mukaisesti heistä jommallekummalle.

1.2. Nykytilan arviointi

Eduskunta on 15 päivänä toukokuuta 2009 hyväksynyt hallituksen esityksen rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta (HE 198/2008 vp). Lainmuutos on tullut voimaan 1 päivänä syyskuuta

2009 (391/2009). Sen mukaan rekisteröidyn parisuhteen osapuolella on mahdollisuus adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsi. Tällaisen perheen sisäisen adoption jälkeen lasta pidetään rekisteröidyn parin yhteisenä lapsena.

Voimassa olevan sairausvakuutuslain vanhempainpäivärahoja koskevien säännösten lähtökohtana on, että lapsella on eri sukupuolta olevat äiti ja isä. Äitiysrahan myöntäminen on sidottu raskauteen ja synnytykseen, joten oikeus äitiysrahaan on vain biologisella äidillä. Sama koskee erityisäitiysrahaa. Sairausvakuutuslain 9 luvun 1 §:n mukaan vanhempainpäivärahaa koskevia säännöksiä sovelletaan isään ja ottoisään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa, eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään. Lisäksi vanhempainpäivärahaa koskevia säännöksiä sovelletaan vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa, ei kuitenkaan vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Nykyisten isyyksensä ja vanhempainrahaa koskevien säännösten soveltaminen tilanteeseen, jossa lapsella on kaksi samaa sukupuolta olevaa juridista vanhempaa, on ongelmallista. Sairausvakuutuslain mukaan isyyksensä on oikeus lapsen isällä, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu hänestä erillään. Myös avioliitossa lapsen biologisen äidin kanssa elävällä isällä on oikeus isyyksensä. Näin ollen rekisteröidyssä parisuhteessa elävällä miehellä ei ole oikeutta isyyksensä. Kuitenkin henkilöllä, joka adoptoi parisuhteen osapuolen enintään yksivuotiaan lapsen, voi sairausvakuutuslain 9 luvun 11 §:n perusteella olla oikeus ottovanhemman vanhempainrahaan. Ottovanhemman vanhempainrahaan oikeutetulla ottoisällä on puolestaan oikeus isyyksensä sairausvakuutuslain 9 luvun 11 §:n 2 momentin perusteella. Vastaavaa oikeutta isyyksensä kaltaiseen etuuteen ei kuitenkaan ole naispuolisella rekisteröidyn parisuhteen osapuolella. Nais- ja miesparit ovat siten voimassa olevan sairausvakuutuslain perusteella eri asemassa perheen sisäisen adoption toteuttamisen jälkeen.

Sairausvakuutuslain 9 luvun ottovanhem-

man vanhempainraha-oikeutta koskevia säännöksiä säädettäessä lähtökohtana ovat olleet tilanteet, joissa pariskunta yhdessä tai henkilö yksin adoptoi lapsen perheen ulkopuolelta. Sairausvakuutuslain perusteella ei ole selvää, miten ja kumman vanhemman vanhempainrahakauden perusteella ottovanhemman vanhempainrahakausi määräytyisi perheen sisäisen adoption jälkeen. Sairausvakuutuslain lähtökohtana kuitenkin on, että yhden lapsen hoitoon osallistumisen johdosta maksetaan vain yksi vanhempainrahakausi.

Parisuhteen toisella osapuolella voi olla sairausvakuutuslain 9 luvun 16 §:n perusteella oikeus vanhempainrahaan jo ennen perheen sisäisen adoption toteuttamista. Parisuhteen sisäisen adoption jälkeen vanhempainraha-oikeus voisi syntyä 9 luvun 11 §:n perusteella.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on, että rekisteröidyn parisuhteen osapuolen oikeus vanhempainpäivärahaan määräytyisi perheen sisäisen adoption toteuttamisen jälkeen samalla lailla kuin, jos avioliitossa aviopuolisot adoptoivat yhteisen lapsen.

Sairausvakuutuslain 9 luvun 11 §:n perusteella parisuhteen toiselle osapuolelle myönnettäisiin ottovanhemman vanhempainraha sisäisen adoption toteuttamisen jälkeen, jos lapsi on enintään vuoden ikäinen. Jos lapsesi otettava lapsi on täyttänyt vuoden ja rekisteröidyn parisuhteen osapuoli asuu yhdessä lapsen vanhemman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa, ei rekisteröidyn parisuhteen osapuolella ehdotuksen mukaan olisi oikeutta ottovanhemman vanhempainrahaan mainitun pykälän mukaan.

Tarkoituksena on, että samassa parisuhteessa saman lapsen hoitoon osallistumisen vuoksi voitaisiin edelleen myöntää vain yksi vanhempainpäiväraha. Joissain tilanteissa rekisteröidyn parisuhteen osapuolella on voinut olla oikeus vanhempainrahaan, esimerkiksi sairausvakuutuslain 9 luvun 16 §:n perusteella. Tämän vuoksi ehdotetaan, että vanhempainrahapäivien määrää sairausvakuutuslain 9 luvun 7, 10 a ja 12 §:n mukaisesti laskettaessa huomioon otettaisiin saman

lapsen hoidon vuoksi myös parisuhteen osapuolelle jo myönnetty vanhempainpäivärahat. Rekisteröidyn parisuhteen osapuolelta olisivat jo saaneet hyväkseen sen enimmäismäärän vanhempainrahapäiviä, joka lapsen syntymän tai adoption perusteella on mahdollista sairausvakuutuslain mukaan myöntää.

Oikeus isyysrahaan määräytyisi sairausvakuutuslain 9 luvun 6, 7 ja 10 a §:n mukaisesti, edellyttäen, ettei parisuhteen toiselle osapuolelle ole saman lapsen hoidon perusteella jo aiemmin myönnetty isyysrahaa.

Uudistuksen mukaan naisparitkin saisivat oikeuden isyysrahan kaltaiseen etuuteen, kun voimassa olevan lain mukaan tätä oikeutta ei ole. Uutta olisi myös oikeus isäkuukauteen verrattavaan vanhempainpäivärahakautteen sekä nais- että miespareilla.

Voimassa olevan sairausvakuutuslain mukaan isyysrahaa voidaan myöntää vain miehelle. Lapseksi ottamisen jälkeen myös rekisteröidyn parisuhteen toisella osapuolella voi olla oikeus isyysrahan kaltaiseen etuuteen sairausvakuutuslain 9 luvun 11 §:n perusteella, jos hänellä on oikeus ottovanhemman vanhempainrahaan. Koska tarkoituksena ei ole, että naisparit olisivat lainkohdan soveltamisessa eriarvoisessa asemassa suhteessa miespareihin, isyysrahan kaltainen etuus voitaisiin ehdotuksen mukaan myöntää kyseisen lainkohdan perusteella ja siinä säädettyjen edellytysten täyttyessä rekisteröidyn parisuhteen osapuolelle hänen sukupuolestaan riippumatta.

Myös muut 9 luvun ottovanhemman vanhempainpäivärahaa koskevat säännökset tulisivat sovellettaviksi soveltuvien osin tämän pykälän mukaiseen vanhempainpäivärahaan. Siten sovellettaviksi tulisivat vastaavasti kuin ottovanhempien osalta muun muassa luvun 7 §:n ja 10 a §:n isyysrahan ja isäkuukauden pitoajankohtaa koskevat säännökset. Tästä myös johtuu, että jos ei valintaa parisuhteen osapuolille myönnetyn vanhempainrahakauden 12 viimeisen arkipäivän pitämisestä tai siirtämisestä myöhempään ajankohtaan ole voitu esimerkiksi siitä syystä tehdä, että aikaisemmin myönnetty vanhempainrahat on otettu huomioon parisuhteen toisen osapuolen oikeutta adoptiopäivärahaan arvioitaessa, eivät isäkuukauden kaltaisen vanhempain-

päivärahakauden myöntämisedellytykset täyty. Lisäksi sovellettaviksi tulisivat 13 §:n säännökset ottovanhemman sairastumisen ja kuoleman sekä luvun 14 §:n säännökset lapsen kuoleman tai ottolapseksi luovuttamisen vaikutuksesta vanhempainpäivärahan maksamiseen. Sovellettaviksi tulisivat myös luvun 15 §:n vanhempainpäivärahan maksamista koskevat rajoitukset.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Arvio perheen sisäisten adoptioiden lukumäärästä

Tilastokeskuksen mukaan rekisteröityjä parisuhteita on rekisteröity vuodesta 2002 alkaen seuraavasti:

<i>Vuosi</i>	<i>Rekisteröidyt miesparit</i>	<i>Rekisteröidyt naisparit</i>
2002	207	192
2003	271	275
2004	325	357
2005	398	430
2006	455	493
2007	527	562
2008	579	665

Se, missä määrin mahdollisuutta perheen sisäiseen adoptioon käytetään hyväksi, riippuu siitä, missä määrin samaa sukupuolta oleville pareille syntyy lapsia, kuinka moni pari rekisteröi parisuhteensa ja kuinka moni parisuhteen osapuoli tahtoo hakea perheen sisäistä adoptiota. Tilastokeskuksen mukaan niiden perheiden lukumäärä, jotka koostuvat rekisteröidystä parista ja yhdestä tai useammasta lapsesta on kehittynyt vuodesta 2002 seuraavasti :

<i>Vuosi</i>	<i>Perheitä</i>
2002	32
2003	47
2004	59
2005	86
2006	120
2007	146
2008	187

Jos perheeseen kuuluu lapsia, rekiste-

röidystä parisuhteesta annetun lain muuttaminen siten, että rekisteröidyn parisuhteen osapuoli voi adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsen, tulee epäilemättä lisäämään yhdessä elävien parien motivaatiota solmia rekisteröity parisuhde. Vuonna 2006 tehtyyn perhekyselytutkimukseen vastanneista lapsiperheellisiksi itsensä luokittelevista ei-heteroseksuaalisista vastaajista 97 % aikoi hyödyntää perheen sisäisen adoption mahdollisuutta. Tilastokeskuksen ja vuoden 2006 perhekyselytutkimuksen tietoja yhdistelemällä on päädytty arvioon, että perheen sisäistä adoptiota tullaan hakemaan lain voimaantulon jälkeisinä ensimmäisinä vuosina suhteellisen pienessä määrässä perheitä, alle 200 perheessä.

3.2. Taloudelliset vaikutukset

Henkilöllä, joka adoptoi perheen sisäisesti parisuhdekumppaninsa enintään yksivuotiaan lapsen, on sairausvakuutuslain 9 luvun 11 §:n mukaisesti oikeus ottovanhemman vanhempainrahaan. Ottovanhemman vanhempainrahaan oikeutetulla ottoisällä on lisäksi oikeus isyysrahaan. Vanhempainpäivärahat sisältyvät sairausvakuutuksen rahoitusjärjestelmässä työtulovakuutukseen, jonka kuluista työnantajat rahoittavat 73 prosenttia ja palkansaajat sekä yrittäjät 27 prosenttia lukuun ottamatta vähimmäismääräisiä päivärahoja, jotka valtio rahoittaa. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävien henkilöiden oikeudesta ottovanhemman isyys- ja vanhempainrahaan sekä isäkuukauteen verrattavaan vanhempainpäivärahakautteen perheen sisäisen adoption toteuttamisen seurauksena aiheutuu sairausvakuutusjärjestelmälle lisäkustannuksia. Niiden määrän voidaan kuitenkin arvioida jäävän erittäin vähäiseksi. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että rekisteröityjen parien perheissä parisuhteen toisella osapuolella on jo nykyisin oikeus vanhempainrahaan sairausvakuutuslain 9 luvun 16 pykälän perusteella suoraan lapsen syntymän perusteella. Tarkoituksena on, että saman lapsen hoitoon osallistumisen vuoksi voitaisiin edelleen myöntää vain yksi vanhempainpäivärahakausi. Toiseksi on otettava huomioon, että oikeutta ottovanhemman vanhempainrahaan ei ole henkilöllä, joka adoptoi perheen sisäisesti vuotta

vanhemman lapsen. Voidaan otaksua, että vain pienessä osassa niistä perheistä, joiden voidaan olettaa käyttävän hyväkseen mahdollisuutta perheen sisäiseen adoptioon parin ensimmäisen vuoden aikana lain voimaantulon jälkeen, on enintään yksivuotiaita lapsia. Kolmanneksi on otettava huomioon, että perheen sisäisten adoptioiden määrä rekisteröityjen parien perheissä todennäköisesti jää suhteellisen vähäiseksi.

3.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Perheen sisäisellä adoptiolla on paitsi juridisia myös perheen sisäistä yhteenkuuluvuutta lujittavia myönteisiä vaikutuksia. Rekisteröidyn parisuhteen osapuolet saatetaan yhdenvertaiseen asemaan muiden adoptiovanhempien kanssa. Vanhempainpäiväraha antaa mahdollisuuden rekisteröidyn parisuhteen ottovanhemmalle ja ottolapselle toisiinsa tutustumisen ja yhteiselämän aloittamisen opettamisen ja sitä kautta lujittaa ottolapsen ja –vanhemman välistä suhdetta. Lainmuutoksen seurauksena myös ottovanhempia käsitellään vanhempainetuuksia myönnettäessä yhdenmukaisesti perhetyypistä riippumatta. Siten hallituksen esitys edistää uusperheiden yhdenvertaista asemaa muiden perheiden kanssa.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Valmistelun yhteydessä on kuultu Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry:tä sekä keskeisiä työmarkkinaosapuolia. SETA ry katsoo lausunnossaan, että isyysrahan kaltaisen etuuden ja isäkuukauteen verrattavan vanhempainpäivärahakauden mahdollistaminen rekisteröidyn parisuhteen osapuolelle on tärkeä ja tarpeellinen uudistus. SETA kuitenkin katsoo, että esitys asettaa samassa elämäntilanteessa olevat perheet, eli perheet, joihin syntyy lapsi, tosiasiallisesti eriarvoiseen asemaan keskenään. Esitys on tältä osin epäjohdonmukainen suhteessa nykyisen sairausvakuutuslain 9 luvun 16 §:ään eikä tue rekisteröidyn parin lapsen kaikkien vanhempien vanhemmuutta ja hoivavastuun jakamista

tarkoituksenmukaisesti.

Se, että rekisteröidyn parisuhteen osapuolelle syntyy nykyisen sairausvakuutuslain 9 luvun 16 §:n perusteella oikeus vanhempainrahaan suoraan hänen puolisolleen syntyvän lapsen syntymän perusteella jo ennen isyyden vahvistamista, osoittaa, että lainsäätäjä ei katso, että juridinen vanhemmuus olisi välttämätön edellytys vanhempainetuksien saamiselle, vaan että olennaista vanhempainetuusoikeuden syntymisen kannalta on lapsen syntymä. Juridista vanhemmuutta ei pidä säätää edellytykseksi myöskään isyysrahan ja isäkuukauden saamiselle. SETA katsoo, että kattavin ratkaisu kaikkiin vanhempainpäivärahaajärjestelmän puutteisiin olisi uudistaa koko vanhempainpäivärahainsäädäntö ja perustaa se perhemuotojen todelliseen moninaisuuteen sekä lapsen ja hänen tosiasiallisten vanhempiensa yksilöllisiin suhteisiin. Myös perhevapaalainsäädäntöä tulisi uudistaa vastaavasti siten, että voitaisiin varmistaa lainsäädännön tavoitteiden toteutuminen lasten ja vanhempien kohdalla riippumatta lapsen vanhempien lukumäärästä, sukupuolesta ja asumisjärjestelyistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut 27 päivänä elokuuta 2009 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää vanhempainvapaaajärjestelmän laajemman uudistamisen mahdollisuudet. Tätä esitystä pidemmälle menevät perhevapaalainsäädännön uudistumahdollisuudet on tarkoituksenmukaista selvittää työryhmän selvitystyön yhteydessä.

Työmarkkinaosapuolet eivät ole vastustaneet esitystä sinänsä. Eriäviä näkemyksiä on esitetty uudistuksen toteuttamisaikataulusta. Erään näkemyksen mukaan edellä mainitun Eduskunnan hyväksymän, 1 päivänä syys-

kuuta 2009 voimaan tulleen lain täytäntöönpanosta tulisi ensin saada kokemuksia. Vastanäkemyksenä on viitattu Eduskunnan hyväksymän lain perusteluissa todettuun, että rekisteröidyssä parisuhteessa tapahtuva adoptio tuo samat oikeusvaikutukset lapsen ja vanhempien välillä kuin tavallinen adoptio. Ottovanhemman vanhempainraha on luonnollinen jatke adoptio-oikeuden myöntämiselle rekisteröidyssä parisuhteessa. Sen vuoksi vanhempainrahaudistuksen toteuttaminen koskemaan rekisteröityä parisuhdetta melko pian adoptio-oikeuden hyväksymisen jälkeen on perusteltua.

5. Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunta on 15 päivänä toukokuuta 2009 hyväksynyt hallituksen esityksen laiksi rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta. Eduskunnan hyväksymä, 1 päivänä syyskuuta 2009 voimaan tullut laki (391/2009) mahdollistaa sen, että rekisteröidyn parisuhteen osapuoli voi adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Tällaisen perheen sisäisen adoption jälkeen lasta pidettäisiin rekisteröidyn parin yhteisenä lapsena. Tähän liittyen on tarkoituksenmukaista myös säätää rekisteröidyn parisuhteen osapuolen oikeudesta vanhempainrahaan adoption toteuduttua.

6. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2010.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sairausvakuutuslain 9 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 21 päivänä joulukuuta 2004 annetun sairausvakuutuslain 9 lukuun (1224/2004) uusi 17 § seuraavasti:

9 luku

Vanhempainpäivärahat

17 §

Lapseksi ottaminen rekisteröidyssä parisuhteessa

Mitä edellä 11 ja 12 §:ssä tai muualla tässä luvussa säädetään ottovanhemman isyys- ja vanhempainrahasta, sovelletaan myös 16 §:ssä tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen osapuoleen, joka ottaa ottolapsekseen parisuhteen toisen osapuolen lapsen, joka ei ole vuotta vanhempi. Vanhempainpäivärahopäivien määrää 7, 10 a ja 12 §:n mukaisesti las-

kettaessa huomioon otetaan saman lapsen hoidon vuoksi parisuhteen osapuolelle jo myönnetty vanhempainpäivärahat, kuitenkin siten, että parisuhteen osapuolille maksettavien vanhempainpäivärahopäivien yhteismäärä on aina vähintään 200 arkipäivää. Jos parisuhteen toiselle osapuolelle on myönnetty äitiysrahaa, myönnetään vanhempainrahaa kuitenkin aina enintään 158 arkipäivää, jolloin ottovanhemman oikeus vanhempainrahaan alkaa äitiysrahan päättymisestä lukien.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 2010.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 12 päivänä maaliskuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Liisa Hyssälä*